

ἐξαιρέσεως ἀπὸ τὴν ἀπαγόρευση αὐτή, τὴν ὑπαρξὴ σχέσεως πρὸς τὴν κατα-
νάλωση μεταξὺ τοῦ δώρου καὶ τοῦ προϊόντος ἐπὶ τοῦ ὁποίου στηρίζεται ἡ
προσφορά δώρων.

Mertens de Wilmars	Pescatore	O'Keeffe	Everling
Mackenzie Stuart	Bosco	Koopmans	Due
			Bahlmann

Ἐδημοσιεύθη σὲ δημοσίᾳ συνεδρίαση στό Λουξεμβούργο στίς 15 Δεκεμβρίου
1982.

Ὁ γραμματεὺς

Ὁ πρόεδρος

κ.ά.α,

J. A. Pompe

J. Mertens de Wilmars

Βοηθὸς γραμματεὺς

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΩΣ
PIETER VERLOREN VAN THEMAAT
ΠΟΥ ΑΝΕΠΤΥΧΘΗΣΑΝ ΣΤΙΣ 22 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1982¹
ΚΑΙ ΕΠΕΒΕΒΑΙΩΘΗΣΑΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗ
ΤΗΣ 9ης ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1982

*Κύριε πρόεδρε,
Κύριοι δικαστές,*

1. Εἰσαγωγή

*1.1. Ἐπισκόπηση τῶν προβλημάτων πού
ἀνακύπτουν στήν ὑπόθεση αὐτή*

Ἡ ὑπόθεση Oosthoek δείχνει γιὰ μιὰ ἀκόμη
φορὰ ὅτι τὸ ἔδαφος στό ὁποιο συ-
ναντῶνται οἱ συμφωνίες, οἱ διαφορετικές
οἰκονομικές νομοθεσίες τῶν διαφόρων
κρατῶν μελῶν καὶ τὸ κοινοτικό δίκαιο
εἶναι γεμάτο παγίδες, ἐμπόδια, δόκανα καὶ

ἐνέδρες. Λόγω τῶν περιπλοκῶν αὐτῶν δέν
εἶναι ἀπλό νά δοθεῖ στό ἐρώτημα πού ὑπέ-
βαλε τὸ Gerechtshof τοῦ Ἄμστερνταμ,
ἀπάντηση πού νά μὴ ἔχει συνέπειες ἀντί-
θετες πρὸς τὴν, ἐν προκειμένῳ εὐρεία,
νομολογία τοῦ Δικαστηρίου. Ἀρχίζω μὲ
μιὰ ἐπισκόπηση τῶν περιπλοκῶν αὐτῶν.

α) Σύμφωνα μὲ τίς γραπτές παρατηρήσεις
πού κατέθεσε στό πλαίσιο τῆς ὑποθέσεως
αὐτῆς (σελίδα 10), ἡ ἐταιρία Oosthoek's Uit-
geversmaatschappij BV (πού ἀναφέρω, στήν
συνέχεια ὡς «Oosthoek») ἔπεσε στήν
παγίδα πού τῆς ἔστησε ἡ «Vereniging ter

1 — Μετάφραση ἀπὸ τὰ ὀλλανδικά.

benvordering van de belangen des boekhandels» (ένωση για τήν προώθηση των συμφερόντων των βιβλιοπωλών). Πράγματι, υπό όρισμένες συνθήκες, τό άρθρο 3 του «Wet Bepanking Cadeaustelsel» (όλλανδικός νόμος περί περιορισμών στό σύστημα των δώρων) του 1977, για τόν όποιο πρόκειται στην διαφορά αυτή, τής επιτρέπει κάλλιστα νά προσφέρει ως δώρα, σέ συνδυασμό μέ τήν πώληση των έγκυκλοπαιδειών τής, βιβλία από τά δικά τής άποθέματα, πράγμα πού άποτελεί τήν έν προκειμένω επίδικη μέθοδο. Ή παρέκκλιση αυτή ύπογραμμίζει ότι ό νόμος επιδιώκει ειδικότατους σκοπούς, στους όποιους θά έχω τήν εύκαιρία νά επανέλθω.

Άπό τίς γραπτές παρατηρήσεις πού κατέθεσε στην δίκη αυτή ή Oosthoek προκύπτει ότι ό «Reglement voor het handelsverkeer» (κανονισμός περί έμπορίου), πού έθέσπισε τό άνωτέρω σωματείο, τήν έμποδίζει, πάντως, νά συγκεντρώσει τίς προϋποθέσεις πού προβλέπονται στην παράγραφο 1, στοιχείο γ, του άρθρου 3. Συνοπτικώς, ή προϋπόθεση αυτή άπαιτεί όπως ή ένδιαφερομένη έπιχείρηση επιτρέπει στον άγοραστή νά επιλέγει μεταξύ του δώρου και ενός χρηματικού ποσού τουλάχιστον ίσου προς τό ήμισυ τής κανονικής τιμής πωλήσεως του δώρου (συνδυασμένες διατάξεις του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο γ και τής παραγράφου 2, στοιχείο α, του ίδιου άρθρου). Όμως, σύμφωνα μέ τίς γραπτές παρατηρήσεις τής Oosthoek, τό άρθρο 12 του άνωτέρω κανονισμού υπό μορφή συμπράξεως χαρακτηρίζει τήν πλήρωση τής προϋποθέσεως αυτής ως έπιστροφή τήν όποία άπαγορεύει ή σύμπραξη.

Ή Oosthoek προσπαδει τώρα νά ξεφύγει από τήν παγίδα αυτή προβάλλοντας ότι ή έφαρμογή στην πράξη μιας άλλης εξαίρεσεως τής κατ' άρχήν άπαγορεύσεως τής προσφοράς δώρων, πού προβλέπεται στό άρθρο 4, παράγραφος 3, του νόμου, αντίδίνει στην νομολογία του Δικαστηρίου τήν σχετική μέ τά άρθρα 30 ως 36 τής συνθήκης ΕΟΚ. Συνοπτικώς, τό άρθρο 4,

παράγραφος 3, προβλέπει εξαίρεση για τά δώρα τά όποία, *πρώτον*, έχουν σχέση συναφείας προς τό πωλούμενο προϊόν από πλευράς καταναλώσεως, *δεύτερον*, φέρουν άνεξίτηλη και έμφανεστάτη κατά τήν συνήθη χρήση διαφημιστική ένδειξη και, *τρίτον*, δέν έχουν αξία μεγαλύτερη του 4 % τής τιμής πωλήσεως του συνόλου των κυρίων προϊόντων. Άκριβώς αυτήν τήν προϋπόθεση τής ύπάρξεως σχέσεως προς τήν κατανάλωση δέν πληρούν τά έν προκειμένω επίδικα δώρα, σύμφωνα μέ τόν νόμο και τήν σχετική νομολογία. Δεδομένου ότι ή προϋπόθεση αυτή τής ύπάρξεως σχέσεως προς τήν κατανάλωση δέν προβλέπεται από διάταξη του βελγικού δικαίου — πού είναι κατά τά λοιπά παρόμοιο — μνημονευόμενη από τήν βελγική κυδέρνηση στις γραπτές τής παρατηρήσεις, ή Oosthoek μπορεί, άντιθέτως, νά πραγματοποιεί τήν επίδικη έπιχείρηση — δώρα στό Βέλγιο. Ή κατάσταση αυτή έμποδίζει τήν Oosthoek στό καθ' έαυτό αξιόπεινο από κοινωνικής σκοπιάς σχέδιο, νά ακολουθει δηλαδή μία στρατηγική πωλήσεων όμοιόμορφη σέ όλόκληρο τό έδαφος όπου όμιλείται ή όλλανδική γλώσσα.

Οί άνωτέρω περιστάσεις όδήγησαν τό παραπέμπον δικαστήριο νά σας ύποβάλει τό ακόλουθο έρώτημα:

«Συμβιδάζεται προς τό κοινοτικό δίκαιο (συγκεκριμένα προς τήν άρχή τής ελεύθερης κυκλοφορίας των έμπορευμάτων), τό ότι δυνάμει των διατάξεων του «Wet Bepanking Cadeaustelsel» ένας εκδότης πού έπιχειρεί νά προωθήσει τήν πώληση έργων, στά όποία γίνονται παραπομπές και πού προορίζονται νά διατεθούν σέ όλες τίς περιοχές όπου όμιλείται ή όλλανδική γλώσσα, προέρχονται δέ έν μέρος από τίς Κάτω Χώρες και έν μέρος από τό Βέλγιο, προσφέροντας δώρα υπό μορφή βιβλίων, ύποχρεώνεται νά παύσει νά χρησιμοποιεί αυτή τήν μέθοδο προωθήσεως των πωλήσεων στις Κάτω Χώρες, ένά αυτή επιτρέπεται στό Βέλγιο, για μόνο τόν λόγο ότι ή όλλανδική ρύθμιση άπαιτεί τήν ύπαρξη σχέσεως προς τήν κατανάλωση μεταξύ δώρου

είς είδος και προϊόντος επί του οποίου στηρίζεται η προσφορά του δώρου;»

Γιά να απαντήσω στο ερώτημα αυτό, πρέπει να ξεπεράσω τὰ εμπόδια και να διαφύγω τις παγίδες και ενέδρες, τις όποιες θά απαριθμήσω τώρα.

6) Αρχικώς, πρέπει να εξετασθεί αν ο «Wet Berperking Cadeaustelsel» του 1977, κατά τó μέρος πού μάς ενδιαφέρει εν προκειμένω, έρχεται σε σύγκρουση με τήν θεμελιώδη άρχή της άποφάσεως Dassonville (ύπόθεση 8/74, Jurispr. 1974, σ. 837, πέμπτη σκέψη), πού έγινε πάγιο αξίωμα στην μεταγενέστερη νομολογία του Δικαστηρίου. Η Oosthoek και ή Έπιτροπή άπαντούν καταφατικά στο ερώτημα αυτό· ή όλλανδική, ή

γερμανική και ή δανική Κυβέρνηση άπαντούν άρνητικά. Θα εξετάσω τó σημείο αυτό στο δεύτερο μέρος των προτάσεών μου.

γ) Σε περίπτωση καταφατικής άπαντήσεως στο άνωτέρω ερώτημα, πρέπει εν συνεχεία να εξακριβωθεί αν επιβάλλεται να εφαρμοσθεί εν προκειμένω αυτό πού όνόμασα λακωνικώς, ίδίως στις προτάσεις μου στην υπόθεση Beele (ύπόθεση 6/81), «κανόνα του εϋλόγου χαρακτήρος» ή «Rule of Reason», πού καθιερώθη με τήν έκτη σκέψη της άποφάσεως Dassonville, μαζί με τις διευκρινίσεις πού διευτυπώσατε στην μεταγενέστερη νομολογία σας¹. Προς τούτο, πρέπει να άποφραχθεί ή παρανόηση ότι δηλαδή πρόκειται στην παρούσα υπόθεση για εφαρμογή ή επέκταση των

1 — Δεδομένου ότι ή δεύτερη ίδιως έννοια χρησιμοποιείται τακτικά στις άκαδημαϊκές συζητήσεις, όπως χρησιμοποιήθηκε επίσης και κατά τήν παρούσα διαδικασία, άξιζει να διευκρινισθούν οι δύο αυτοί όροι. Ο πρώτος («κανόνας του εϋλόγου χαρακτήρος») άναφέρεται στο άποφασιστικό κριτήριο της έκτης σκέψεως της άποφάσεως Dassonville, δηλαδή στο ότι αν ένα κράτος μέλος λαμβάνει μέτρα για να προλάβει τις άθέμιτες προκλήξεις, όπως στην άνωτέρω υπόθεση, «τά μέτρα αυτά πρέπει πάντως να είναι *εϋλόγα*». Ο δεύτερος όρος άναφέρεται στην νομολογία τήν σχετική με τó Sherman Act, ή όποια μετριάξει τήν άπόλυτη απαγόρευση των συμπράξεων με τó νομολογιακό rule of reason».

πτωση μή εφαρμογής του άρθρου 36, προϋποθέτει ότι πρόκειται για μέτρα τά όποια εφαρμόζονται άδιακρίτως στα έθνικά και στα εισαγόμενα προϊόντα. Ίδιως θάσει της νομολογίας σας επί των άρθρων 59 και έπ. (όπου δέν εφαρμόζεται μέν τó άρθρο 36, πλην όμως εφαρμόζονται κριτήρια άρκετά παρόμοια), δέν άνονται δεθείαι να γίνει λόγος για άπ' εϋθείας εφαρμογή των κανόνων έρμηνείας πού έχετε άναπτύξει στο πλαίσιο του άρθρου 36. Νομίζω ότι πρόκειται μάλλον για μιá γενική έρμηνευτική άρχή όσον άφορά τις άσπληρες άπαγορευτικές διατάξεις της συνθήκης. Κατ' αυτόν τόν τρόπο συμβιβάζονται πρós τις άπαιτήσεις της ελεύθερης κυκλοφορίας των έμπορευμάτων και των υπηρεσιών πού καθιερώνει ή συνθήκη, δικαιολογητικοί λόγοι άναμφισβήτητου γενικού ενδιαφέροντος, διαφορετικοί έκείνων πού προκύπτουν από οικονομικής φύσεως άντικειμενικούς σκοπούς. Έν συγκρίσει πρós τούς όρους «εξάρτηση» ή «παρέκκλιση» πού χρησιμοποιούνται άντιστοιχώς στις προτάσεις μου υπόθεση 6/81 και σκέψη 10 της άποφάσεως στην υπόθεση 113/80 Έπιτροπή κατά Ίρλανδίας, ο όρος «rule of reason» έρ δσον χαρακτηρίζει αυτή τήν *έμμηρευτική* άρχή έχει, νομίζω, τó πλεονέκτημα ότι ή άρχή άποτελει πράγματι ένα σύνολο με τόν μετριάσμενο άπαγορευτικό κανόνα πού καθιερώνεται στην πέμπτη αίτιολογική σκέψη της άποφάσεως Dassonville. Η άρχή *πρέπει*, έξ άλλου, να άποτελει ένα σύνολο με αυτόν τόν άπαγορευτικό κανόνα, άφού σύμφωνα με τήν επί του άρθρου 36 νομολογία σας, ή συνθήκη δέν έπιτρέπει παρεκκλίσεις από τούς άπαγορευτικούς κανόνες, έκτός όσων προβλέπει ρητώς, πλην όμως έπιτρέπει τήν «έλλογη» έρμηνεία των έν λόγω άπαγορευτικών κανόνων.

¹Ίδιως κατά τó L. H. Tribe, American Constitutional Law, 1978, σ. 340 έως 342, ο ίδιος τύπος τεχνικής πού περιλαμβάνει κριτήρια τά όποια όμοιάζουν άρκετά με τήν νομολογία σας επί του άρθρου 30, εφαρμόζεται από τó Supreme Court άφορά τήν «Interstate Commerce Clause», πού δύνανται να συγκριθεί με τó άρθρο 30. Έτσι, ή άρχή πού τέθηκε με τήν άπόφαση 7/61 ίσχει και για τήν άμερικανική νομολογία: «Economically Based State Regulations have almost invariably been struck down» (Op. Cit. σ. 340). Με μιá τεχνική πού μοϋ φαίνεται άρκετά παρόμοια (καιτοι δεθείαι χρησιμοποιεί κριτήρια μετριάσμοϋ προσαρμοσμένα σε διαφορετικές περιστάσεις) έχετε και σας μετριάσει, με τήν νομολογία σας ίδίως επί των άρθρων 30 και 59 και έπ., τις άπόλυτες άπαγορεύσεις των άρθρων αυτών με ένα «rule of reason» όπως διευτυλώθη για πρώτη φορά με τήν άπόφαση Dassonville. Όπως προκύπτει ίδίως από τήν έν λόγω άπόφαση καθώς και από τήν άπόφαση Cassis de Dijon (ύπόθεση 120/78, Jurispr. 1974, σ. 649), οι διευκρινίσεις αυτού του «rule of reason» πού περιέχει ή νομολογία σας έχουν ληφθεί, κατά μεγάλο μέρος, δι' αναλογία από τó άρθρο 36, με τήν σημαντική διαφορά ότι αυτός ο μετριάσμος του θεμελιώδους κανόνος της άποφάσεως Dassonville, σε περι-

Κατά τήν γνώμη μου, ή ένότης του θεμελιώδους κανόνος και του κανόνος μετριάσμοϋ της άποφάσεως Dassonville εκφράζεται σαφώς και σε όρισμένες πρόσφατες άποφάσεις, ίδίως στις άποφάσεις Beele (ύπόθεση 6/81) και Robertson (ύπόθεση 220/81).

ἐξαιρέσεων πού προβλέπονται στό ἄρθρο 36 (ὅπως παρετήρησε ἡ γερμανική κυβέρνηση μέ τίς γραπτές της παρατηρήσεις), διότι τά συμφέροντα στά ὅποια ἀναφέρονται οἱ ἐκ τοῦ νόμου περιορισμοί τοῦ συστήματος τῶν δώρων (ιδίως ἡ ἐντιμότης τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν καί ἡ προστασία τῶν καταναλωτῶν) δέν μποροῦν σέ καμμία περίπτωση νά περιληφθοῦν μεταξύ ἐκείνων πού ἀπαριθμοῦνται περιοριστικῶς στό ἄρθρο 36. Σχετικῶς, παραπέμω στήν ἀπόφασή σας στήν ὑπόθεση 113/80, Ἐπιτροπή κατά Ἴρλανδίας (Συλλογή 1981, σ. 1625, σκέψη 10).

Στό τρίτο μέρος τῶν προτάσεών μου, θά ἀντιπαραθέσω τά ἐμπόδια στό ἐμπόριο, πού προκύπτουν ἀπό νόμους ὅπως ὁ ἐπίδικος ἐν προκειμένῳ, πρὸς τήν νομολογία σας τήν σχετική μέ τό «rule of reason». Νομίζω ὅτι τά μείζονος σημασίας ἐμπόδια πού θά πρέπει νά ὑπερπηδῆσω πρὸς τοῦτο εἶναι τά ἑξῆς:

Κατά *πρῶτον*, ὅπως προκύπτει ἀπό τό ἱστορικό καί ἀπό τό γράμμα τοῦ νόμου καθώς καί ἀπό τήν ἐπιστήμη, ὁ νόμος αὐτός ἀποβλέπει πράγματι καί στήν προστασία τῶν καταναλωτῶν, πλὴν ὅμως δέν ἔχει ρητῶς ὡς σκοπό νά προαγάγει τήν ἐντιμότητα τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν, διότι ὁ νομικός αὐτός τομεύς καλύπτεται ἀποκλειστικά ἀπό τήν νομολογία τήν σχετική μέ τά ἀδικήματα (ἄρθρο 1401 τοῦ ὀλλανδικοῦ ἀστικοῦ κώδικος) καί ἀπό μία καί μόνη εἰδική διάταξη τοῦ ποινικοῦ κώδικος¹. Ὁ νόμος ἐντάσσεται σέ μία

κατηγορία νομοθετημάτων τά ὅποια ἀποβλέπουν νά ἐξασφαλίσουν τήν «κανονική διεξαγωγή τῶν οικονομικῶν συναλλαγῶν». Σ' αὐτή τήν κατηγορία νόμων ἀνήκουν ἐπίσης, σύμφωνα μέ τίς γραπτές παρατηρήσεις τῆς ὀλλανδικῆς κυβερνήσεως, ὁ νόμος περί ὑπολοίπων ἐμπορευμάτων, ὁ νόμος περί τοῦ ἐπαγγέλματος τοῦ πλανοδίου ἐμπόρου καί ὁ νόμος περί πωλήσεων μέ δόσεις καθώς ἐπίσης, σύμφωνα μέ ἄλλες πηγές μνημονευόμενες σέ σημείωμα, ὁ νόμος ὁ σχετικός μέ τό κλείσιμο τῶν καταστημάτων καί ὀρισμένα τμήματα «Vesigingswet Bedrijven» (νόμος περί ἐγκαταστάσεως ἐπιχειρήσεων). Ἀπό τίς αἰτιολογικές ἐκθέσεις τῶν ἐν λόγω νόμων προκύπτει ὅτι, ἱστορικῶς, ὁ «Wet Bepierking Cadeaustelsel» συνδέεται στενῶς ιδίως μέ τήν ἐξέλιξη τῆς νομοθεσίας περί ἐγκαταστάσεως. Συγκεκριμένα, οἱ διαδοχικές μορφές τοῦ νόμου (1955, 1972 καί 1977) ἀκολούθησαν πιστά τίς τροποποιήσεις τῆς νομοθεσίας περί ἐγκαταστάσεως καταστημάτων τοῦ λιανικοῦ ἐμπορίου. Αὐτές οἱ τροποποιήσεις τῆς περί ἐγκαταστάσεως νομοθεσίας ἐπέβαλαν, μεταξύ ἄλλων, ὅπως προκύπτει ἀπό τήν αἰτιολογική ἐκθεση, τήν ἀντικατάσταση τοῦ ἀρχικοῦ στόχου τῆς ἀπαγορεύσεως τῆς προσφοράς δώρων «ξένων πρὸς τόν τομέα» μέ τήν προστασία τῶν ἐπιχειρήσεων «οἱ ὁποῖες προτείνουν συνήθως τά προσφερόμενα ὡς δῶρα εἶδη στό κανονικό τους σύνολο», ὡς κύριο στόχο τοῦ ἤδη ἐν ἰσχύι νόμου. Θά ἐνθυμεισθε ὅτι στό τέλος τῆς προφορικῆς διαδικασίας, ὁ ἐκπρόσωπος τῆς Ὁμοσπονδιακῆς Δημοκρατίας τῆς Γερμανίας διεφώνησε ρητῶς ὡς πρὸς αὐτή τήν οικονομική δικαιολόγηση τῆς ἀπαγορεύσεως τῆς προσφοράς δώρων. Ὅπως ὁ «Wet Bepierking Cadeaustelsel», ἔτσι καί οἱ ἄλλοι νόμοι πού ἀνήκουν στήν κατηγορία αὐτή τῶν νομοθετικῶν κειμένων τά ὅποια ἀποβλέπουν στήν ἐξασφάλιση τῆς κανονικῆς διεξαγωγῆς τῶν οικονομικῶν συναλλαγῶν δέν προάγουν τήν εὐθύτητα στόν ἀνταγωνισμό. Ὅλοι οἱ νόμοι πού μνημονεύονται ἀνωτέρω, ἀποτελοῦν μέρος, ὅπως λόγου χάρις ἡ νομοθεσία

1 — Βλέπε ἰδίως τό ἰδιαιτέρως γλαφυρό «Rapport van de Commissie Ordelijk Economisch Verkeer», Χάγη 1967, σ. 19 ἐπ., ἐκδοση Schuurmans καί Jordens τοῦ ἐπιδίκου νόμου, (1979), σ. 9 καί Mulder-Duk, «Schets van het sociaal-economisch recht in Nederland», δευτέρα ἐκδοση Zwolle 1980, σ. 145, 146 καί 150.

περί τιμών, ή γεωργική νομοθεσία και ή ρύθμιση των μεταφορών, τής οικονομικής νομοθεσίας, έστω και αν αντιπροσωπεύουν ένα τύπο έντελώς συγκεκριμένο τής νομοθεσίας αυτής. Τό κοινό χαρακτηριστικό αυτού του είδους νόμων είναι ότι ή κοινωνικοοικονομικοί σκοποί τής οργανώσεως τής αγοράς πού επιδιώκουν καταλήγουν κατ' αρχήν έδώ σε διαρκείς κανόνες, έστω και αν δέν αποκλείονται συγκεκριμένες διατάξεις εφαρμογής πού αφήνουν κατά τό μάλλον ή ήττον κάποια διακριτική ευχέρεια.

Κατά συνέπεια, ό ρητός στόχος του νόμου θέτει τό πρόβλημα αν όρθώς ή όλλανδική κυβέρνηση και ή Έπιτροπή έξομοίωσαν τον έπίδικο νόμο, στίς γραπτές τους παρατηρήσεις, μέ τους νόμους προστασίας τής εντιμότητας των έμπορικών συναλλαγών πού ή νομολογία σας συγκαταλέγει στο «rule of reason» τής απόφάσεως Dassonville και, έφ' όσον ή άπάντηση είναι άρνητική, αν δικαιολογείται ή ύπαγωγή στον κανόνα αυτό ό όποιος μετριάζει τήν βασική αρχή τής απόφάσεως Dassonville, των νόμων πού αποδίδουν στην έξασφάλιση τής κανονικής διεξαγωγής των οικονομικών συναλλαγών. Κατά τήν εξέταση του διπλου αυτού έρωτήματος, θά αναλύσω τό δάσιμο όρισμένων έναλλακτικών άπαντήσεων.

Δεύτερον, ή εφαρμογή του κανόνος του εύλόγου χαρακτήρος, πού διατυπώνεται στην έκτη σκέψη τής απόφάσεως Dassonville, σε συνδυασμό μέ τήν αρχή τής αναλογικότητας, ή όποία, κατά τήν νομολογία σας, άποτελει αναπόσπαστο μέρος του κανόνος αυτού, θέτει εν προκειμένω ιδιαίτερα προβλήματα. Όσον άφορᾷ τήν ύπόθεση τής ύπάρξεως σχέσεως προς τήν κατανάλωση, στην όποία αναφέρεται ή έξαιρεση πού μνημονεύει τό παραπέμπον δικαστήριο, διερωτώμαι ιδίως αν τά περιοριστικά έπί του έμπορίου άποτελέσματα τής διατάξεως αυτής, πού αποδίδει προφανώς νά περιορίσει τίς ζημιές, τίς όποιες ύφίσταται τό κανονικό έμπόριο των προσφερομένων ως δώρων άντικειμένων (πράγμα πού απο-

τελεί τον κύριο στόχο του νόμου), δικαιολογούνται πράγματι από τον στόχο αυτό, όταν πρόκειται για άντικείμενα πού ή συγκεκριμένη επιχείρηση προσφέρει από τή δική της ποικιλία έμπορευμάτων. Η δικαιολόγηση αυτής τής ειδικής προϋποθέσεως τής ύπάρξεως σχέσεως προς τήν κατανάλωση θάσει του στόχου τής οργανώσεως τής αγοράς πού επιδιώκει ό όλλανδικός νόμος και όχι θάσει σκέψεων άναφερομένων στην εντιμότητα των έμπορικών συναλλαγών ή στην προστασία των καταναλωτών επιβεβαιώνεται κατά τήν γνώμη μου από τό ότι ή ειδική αυτή προϋπόθεση δέν περιλαμβάνεται σε καμμία από τίς κατά τά λοιπά παραμύσιες έξαιρέσεις πού προβλέπουν οι περί δώρων νομοθεσίες άλλων κρατών μελών.

Τρίτον, λόγω των περιοριστικών έπί του έμπορίου άποτελεσμάτων πού έχουν οι διαφορές μεταξύ των νομοθεσιών των κρατών μελών στον εν λόγω τομέα, θά σταματήσω επίσης για λίγο στα κριτήρια πού έχει θέσει ή νομολογία σας τής «νομίμου έμπορίας σε άλλο κράτος μέλος» (όπόθεση 120/78, 15η σκέψη και διατακτικό) και του «ισοδυνάτων των προϋποθέσεων πού τίθενται σε άλλο κράτος μέλος» (δλ. ιδίως τήν πρόσφατη άπόφασή σας τής 22ας Ίουνίου 1982 στην ύπόθεση 220/81, Robertson).

Η Oosthoek δέν κατώρθωσε, ούτε κατά τήν συζήτηση, νά αποδείξει γιατί τό άρθρο 34 τής συνθήκης ΕΟΚ έχει επίσης σημασία εν προκειμένω. Όπως άνέφερε για μιá ακόμη φορά ό εκπρόσωπος τής όλλανδικής κυβερνήσεως και όπως προκύπτει επίσης από τήν αρχή τής έδαφικότητας του εν προκειμένου εφαρμόστου όλλανδικου ποινικού δικαίου, ό έπίδικος όλλανδικός νόμος δέν εφαρμόζεται στην έξαγωγή άντικειμένων και δώρων προς άλλα κράτη μέλη. Άκόμα και αν γίνει δεκτό ότι ό όλλανδικός νόμος άποτελει εν τούτοις έμμεσο έμπόδιο σε μιá όμοιόμορφη και άρίστης δυνατής αποδόσεως έμπορική στρατηγική πού άκολουθείται σε όλόκληρο τό έδαφος πού όμιλείται ή όλλανδική γλώσσα, δηλαδή ιδίως

στις Κάτω Χώρες και στο Βέλγιο, δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να λεχθεί ότι ο επίδικος νόμος περιορίζει κατά δυσμενή διάκριση τις εξαγωγές, κατά την έννοια των αποφάσεων σας *Bouhelier* (υπόθεση 53/76, *Jurispr.* 1977, σ. 197), *Groenveld* (υπόθεση 15/79, *Jurispr.* 1979, σ. 3409) και *Oebel* (υπόθεση 155/80, Συλλογή 1981, σ. 1993).

Επιτροπή διευκρίνησαν περαιτέρω και συνεπλήρωσαν τις γραπτές τους παρατηρήσεις σε όρισμένα σημεία. Στην συνέχεια, θά επανέλθω στις παρατηρήσεις αυτές αν χρειασθεί.

1.2 Έξέλιξη της διαδικασίας

Μεταξύ των πραγματικών περιστατικών που έθεώρησε ως αποδεδειγμένα στην διάταξη περί παραπομπής ο *Politie-rechter*, τό μόνο σημαντικό, όσον αφορά τις συγκεκριμένες περιστάσεις που όδήγησαν στο έρώτημα τό όποιο σάς υπεβλήθη, είναι τό γεγονός ότι προσφέρεται ως δώρο ένας παγκόσμιος άτλας τήν στιγμή που άναλαμβάνεται ή υποχρέωση άγοράς του *Grand Larousse*. Η έν λόγω έγκυκλοπαίδεια εισάγεται στις Κάτω Χώρες από τό Βέλγιο, όπως προκύπτει δε από τήν άπάντηση sé έρώτηση που υπέβαλε γραπτώς τό Δικαστήριο, ό όγκος τής εισαγωγής αυτής είναι σημαντικός. Οί άλλες επιχειρήσεις-δώρα που έθεωρήθησαν άποδειχθείσες άφορούν τήν πώληση στις Κάτω Χώρες έγκυκλοπαιδειών που έκτυλώνονται στο όλλανδικό έδαφος. Έπομένως, ό παραπέμπων δικαστής δεν χρειάζεται να άντιπαραβάλλει τήν έφαρμογή των άπαγορευτικών διατάξεων περί επιχειρήσεων-δώρων που περιέχει ό έν λόγω νόμος, στά άρθρα 30 και 34, άφου δεν δύνανται να γίνει λόγος, λαμβανομένης υπ' όψη τής άνωτέρω νομολογίας σας και του περιορισμένου άποτελέσματος του έν λόγω νόμου, για άπαγορευόμενο έμμεσο περιορισμό των εξαγωγών.

Γιά μιá περίληψη των επιχειρημάτων και άλλων σχετικών περιστατικών που άναφέρονται στις πολυάριθμες γραπτές παρατηρήσεις, παραπέμπω στην έκθεση για τήν έπ' άκροατηρίου συζήτηση. Κατά τήν συζήτηση, πάντως, ή *Oosthoek*, ή όλλανδική κυβέρνηση, ή γερμανική κυβέρνηση και ή

1.3 Περαιτέρω διάρθρωση των προτάσεών μου

Στό δεύτερο και στό τρίτο μέρος των προτάσεών μου θά άντιπαραβάλλω, όπως άνεφερα ήδη, τις σχετικές διατάξεις του όλλανδικού νόμου προς τόν θεμελιώδη κανόνα και τόν κανόνα μετριασμού τής άποφάσεως *Dassonville* (πέμπτη και έκτη σκέψη) καθώς και προς τά διδάγματα τής επί του θέματος μεταγενέστερης νομολογίας σας, έφ' όσον ένδιαφέρουν έν προκειμένω. Στό τέταρτο μέρος των προτάσεών μου, θά συνοψίσω τις διαπιστώσεις μου και, μετά από όρισμένες συμπληρωματικές παρατηρήσεις, θά διατυπώσω περιληπτικά μιá άπάντηση για τό έρώτημα που σάς υπεβλήθη.

2. Τά περιοριστικά επί των εισαγωγών άποτελέσματα των νομίμων περιορισμών στο σύστημα των δώρων

Όπως προκύπτει και από τήν έκθεση για τήν έπ' άκροατηρίου συζήτηση, ή όλλανδική, ή γερμανική και ή δανική κυβέρνηση άρνούνται ότι οι νόμοι, όπως ό επίδικος έν προκειμένω, δύνανται να περιορίσουν τις εισαγωγές. Σχετικώς, οι τρεις κυβερνήσεις επικαλούνται ως κύριο έπιχείρημα τό ότι πρόκειται για μέτρα που πλήττουν άδιακρίτως τά έθνη και τά εισαγόμενα προϊόντα. Κατά τήν άποψη τής όλλανδικής κυβέρνησης, τό διακρατικό έμπόριο δύνανται να ύφίσταται τις συνέπειες των διαφορών των νομοθεσιών των κρατών μελών. Έπί πλέον, κατά τήν δανική και τήν γερμανική κυβέρνηση, οι περιορισμοί άφο-

ρουν όχι την εισαγωγή προϊόντων αλλά αποκλειστικά την μέθοδο εμπορίας τους.

Τα επιχειρήματα αυτά πρέπει να απορριφθούν υπό το φως, μεταξύ άλλων, της πέμπτης σκέψεως της απόφασεως Dassonville, των πολυαριθμών αποφάσεών σας, των σχετικών με τα συστήματα τιμών που εφαρμόζονται άδιακρίτως στα έθνικά και στα εισαγόμενα προϊόντα, της όγδοης σκέψεως της αποφάσεώς σας Cassis de Dijon (υπόθεση 120/78, Jurispr. 1979, σ. 649), της αποφάσεώς σας στην υπόθεση 152/78 (Επιτροπή κατά Γαλλίας, Jurispr. 1980, σ. 2299), της σκέψεως 10 της αποφάσεώς σας στην υπόθεση Έπιτροπή κατά Ίρλανδίας, η οποία συνοψίζει την προηγούμενη νομολογία (υπόθεση 113/80, Συλλογή 1981, σ. 1625) και των προσφάτων αποφάσεών σας στις υποθέσεις Beele (υπόθεση 6/81) και Robertson (υπόθεση 220/81). Η υπόθεση 152/78 δέν παρουσιάζει, στο σημείο αυτό, ιδιαίτερο ενδιαφέρον εν προκειμένω, παρά μόνο κατά το μέτρο που άφοροδσε επίσης και τον περιορισμό όρισμένων διαφημιστικών δραστηριοτήτων και όχι τον περιορισμό του έμπορίου προϊόντων για τα όποια έπρόκειτο.

Στήν πρόσφατη απόφασή σας στην υπόθεση Blesgen (υπόθεση 75/81), έγινε και πάλι έπίκληση της άνωτέρω τελευταίας μνημονευομένης απόφασεως για να γίνει δεκτό ότι μία νομοθεσία περί της διαθέσεως προϊόντων στο έμπόριο, άκόμα και άν δέν άφορά άμέσως τό καθεστώς των εισαγωγών, δύναται, κατά τις περιστάσεις, να έπηρεάζει τις δυνατότητες εισαγωγής προϊόντων άλλων κρατών μελών. Στήν υπόθεση Blesgen, δεχθήκατε τελικά, στην ένατη σκέψη ως άποφασιστικό τό γεγονός ότι έπρόκειτο «για μία νομοθετική διάταξη ή όποια δέν άφορά παρά μόνο την πώληση προς έπιτόπια κατανάλωση οίνοπνευματωδών ποτών ύψηλης περιεκτικότητας σε άλκοόλη σε όλους τούς προσιτούς στο κοινό χώρους και ή όποια δέν άφορά τις

άλλες μορφές διαθέσεως στο έμπόριο των ποτών αυτών». Ένα τέτοιο μέτρο τό όποιο, επί πλέον, εφαρμόζεται άδιακρίτως στα έθνικά και στα εισαγόμενα προϊόντα, κατά τό άνωτέρω χωρίο της άποφάσεως, «δέν συνδέεται . . . με τις εισαγωγές προϊόντων και, για τον λόγο αυτό, δέν είναι ικανό να παρεμβάλλει έμπόδια στο έμπόριο μεταξύ κρατών μελών».

Στήν σκέψη 10 της άποφάσεως Έπιτροπή κατά Ίρλανδίας (υπόθεση 113/80), που έχω ήδη μνημονεύσει επανελημμένος, τό Δικαστήριο συνόψισε την σχετική του νομολογία κρίνοντας ότι «έλλείπει κοινής κανονιστικής ρυθμίσεως της παραγωγής και της θέσεως σε έμπορική κυκλοφορία ενός έμπορεύματος, έναπόκειται στα κράτη μέλη να ρυθμίζουν κανονιστικώς, τό καθενα στην επικράτειά του, ότιδήποτε άφορά την παραγωγή, την διανομή και την κατανάλωση του προϊόντος αυτού, *υπό τον όρο πάντως ότι οι εν λόγω κανονιστικές ρυθμίσεις δέν θέτουν έμπόδια . . . στο ένδοκοινοτικό έμπόριο*» και ότι «*τότε μόνον μία έθνική κανονιστική ρύθμιση δύναται να παρεκκλίνει από τις υποχρεώσεις, οι όποιες άπορροούν από τό άρθρο 30, όταν είναι εφαρμυστέα άδιακρίτως στα έθνικά και τα εισαγόμενα προϊόντα* και δύναται να δικαιολογηθεί ως άναγκαία για την ικανοποίηση έπιτακτικών άναγκών που άναφέρονται ιδίως στην . . . προστασία των καταναλωτών και την έντιμότητα των έμπορικών συναλλαγών».

Για να άναλυθεί ή παρούσα υπόθεση υπό τό φως των χωρίων της περιλήψεως αυτής της νομολογίας σας τά όποια υπεγράμμισα, έρωτάται άν, λαμβανομένων υπ' όψη των περιστάσεων, δύναται να γίνει λόγος για έμμεσο έμπόδιο στο ένδοκοινοτικό έμπόριο. Όπως ή Oosthoek και ή Έπιτροπή, έχω και εγώ την γνώμη ότι γι' αυτό πρόκειται. Άπαιτώντας κάποια συνάφεια από πλευράς καταναλώσεως, ό «Wet Beperking Cadeaustelsel» του 1977 περιορίζει πράγ-

ματι, γιά τά εισαγόμενα από άλλα κράτη μέλη προϊόντα, τήν δυνατότητα διεξαγωγής ενιαίων διαφημιστικών επιχειρήσεων-δώρων όπως οι αναφερόμενες στό ερώτημα πού σās υπεβλήθη και οι όποιες επιτρέπονται σέ διάφορα άλλα κράτη μέλη. Λόγω του προφανούς εμπορικού ενδιαφέροντος πού παρουσιάζει γιά τίς ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις ή ενιαία διεξαγωγή μιάς τέτοιας διαφημιστικής έκστρατείας, ή όποια επιτρέπεται σέ πολλά άλλα κράτη μέλη, ιδίως στό Βέλγιο, παρεμποδίζεται επίσης αισθητά ή εισαγωγή στίς Κάτω Χώρες των πωλουμένων προϊόντων. Μιά άποφασιστική διαφορά σέ σχέση μέ τά πραγματικά περιστατικά πού άποτελούσαν τό ιστορικό τής διαφοράς στήν υπόθεση Blesgen νομίζω ότι έγκκειται ιδίως στό γεγονός ότι, στήν υπόθεση Oosthoek, ή ρύθμιση άφορά όχι *ένα* συγκεκριμένο δίκτυο λιανικής πώλησεως αλλά *όλα* τά δίκτυα του λιανικού έμπορίου. Σέ περιπτώσεις άλλες από τίς επίδικες εν προκειμένω, ένας νόμιμος περιορισμός του συστήματος των δώρων θά παρεμποδίσει ίσως περισσότερο τους εισαγωγές προϊόντων, όταν υπάρχει ένα δελτίο γιά κάποιο δώρο στήν συσκευασία των εν λόγω προϊόντων πανομοιότυπο γιά όλες τίς χώρες όπου πωλούνται τά προϊόντα, χωρίς όμως νά άνταποκρίνεται συγχρόνως στίς διαφορετικές προϋποθέσεις πού προβλέπουν οι χώρες αυτές.

Γιά νά εξαντλήσω τό θέμα, προσθέτω στα άνωτέρω ότι, σέ μιά περίπτωση όπως ή προκειμένη, ή πέμπτη και ή έκτη σκέψη τής άποφάσεως Dassonville (υπόθεση 8/74), ή όγδοη σκέψη τής άποφάσεως Cassis de Dijon (υπόθεση 120/78) και ή σκέψη 10 τής άποφάσεως Έπιτροπή κατά Ίρλανδίας (υπόθεση 113/80) φαίνονται νά άποκλείουν άντίθετο συμπέρασμα βάσει τής οδηγίας 70/50 τής Έπιτροπής, τής 22ας Δεκεμβρίου 1969 (PB L 13, 1970, σ. 29). Κατά τήν συζήτηση, ό εκπρόσωπος τής Έπιτροπής κατέληξε, και αυτός, στό συμπέρασμα ότι ή εν λόγω οδηγία δέν δύναται νά οδηγήσει εν προκειμένω σέ διαφορετικό άποτέλεσμα.

3. Οι λόγοι πού δικαιολογούν τους νόμιμους περιορισμούς του συστήματος των δώρων

“Αν ύποθεθεί ότι πρόκειται γιά έθνικές ρυθμίσεις πού εφαρμόζονται άδιακρίτως στα έθνικά και στα εισαγόμενα προϊόντα, οι περισσότερες από τίς έθνικές ρυθμίσεις στον τομέα των δώρων δέν δύναται, κατ' άρχήν, νά δικαιολογηθούν, σύμφωνα μέ τή σκέψη 10 τής άποφάσεως σās στήν υπόθεση Έπιτροπή κατά Ίρλανδίας, παρά μόνο βάσει «έπιτακτικών άναγκών πού αναφέρονται ιδίως στήν... προστασία των καταναλωτών και τήν εντιμότητα των έμπορικών συναλλαγών».

“Όπως όμως άνεφερα ήδη λεπτομερώς στήν εισαγωγή των προτάσεών μου και όπως προκύπτει επίσης από τήν αιτιολογική έκθεση του νόμου καθώς και από τίς γραπτές παρατηρήσεις τής όλλανδικής κυβερνήσεως και τής Έπιτροπής, ή δυσχέρεια εν προκειμένω έγκκειται στό ότι ή επί του θέματος όλλανδική νομοθεσία δέν αιτιολογήθηκε, μεταξύ άλλων, μέ τήν διαφύλαξη τής εντιμότητας των έμπορικών συναλλαγών, αλλά κυρίως μέ τήν προστασία των επιχειρήσεων πού προσφέρουν συνήθως τά δώρα από τήν δική τους ποιικιλία έμπορευμάτων. Η άπαιτητή ύάρξεως σχέσεως πρós τήν κατανάλωση πού αναφέρεται στό ερώτημα του παραπέμποντος δικαστηρίου, δέν δικαιολογείται από τον πρώτο αυτό ρητό άντικειμενικό σκοπό του νόμου στήν περίπτωση πού, όπως εν προκειμένω, πρόκειται γιά προϊόντα τά όποία άποτελούν άκριβώς μέρος του συνήθους συνόλου τής *ιδίας* επιχειρήσεως. Όπως άνεφερα στίς εισαγωγικές μου παρατηρήσεις, αυτή ή ιδιαίτερη προϋπόθεση τής ύάρξεως σχέσεως πρós τήν κατανάλωση φαίνεται εν τούτοις νά δικαιολογείται από τον πρώτο αυτό ρητό άντικειμενικό σκοπό του νόμου και όχι από τον δεύτερο άντικειμενικό σκοπό, τής προστασίας δηλαδή των καταναλωτών. “Αν ή υπόθεση αυτή άποδειχθεί άκριβής — στον έθνικό δικαστή όμως έναπόκειται νά άποφασίσει — πρέπει νά άπαντήσετε άρνη-

τικά στο ερώτημα πού σας υπεβλήθη, αν κρίνετε ότι οι στόχοι πού δικαιολογούν τόν κανόνα πρέπει να χαρακτηρίζονται κατά τό εθνικό δίκαιο.

Τό συμπέρασμα αυτό δέν δύναται να άπορριφθεί έστω και άν τό Δικαστήριο είναι διατεθειμένο να προσθέσει, στους λόγους πού γίνονται δεκτοί ως δικαιολογούντες τά περιοριστικά επί του έμπορίου άποτελέσματα, και σκέψεις πού άφορούν τήν «κανονική διεξαγωγή των οικονομικών συναλλαγών», για τίς όποιες γίνεται λόγος έν προκειμένο. Έκτός του ότι, ή έννοια αυτή άποτελεί δικαιολογία οικονομικής πολιτικής άνεπίτρεπτης σύμφωνα μέ τήν άπόφαση στην ύπόθεση 7/61¹, ότι επί πλέον άπαντάται μόνο στις Κάτω Χώρες και, τέλος, ότι λόγω του άσφαδους της χαρακτηριστός ένέχει τόν κίνδυνο άπεριόριστης προσφυγής σε άλλα μέτρα οικονομικής πολιτικής, περιοριστικά των εισαγωγών, μέ συνέπειες πού δέν δύναται να προβλεφθούν στο πλαίσιο της προκειμένης διαδικασίας, δέν νομίζω ότι ή λύση αυτή δύναται να οδηγήσει σε συμπέρασμα διαφορετικό από εκείνο πού μόλις ανέφερα. Άκόμα κι άν τό Δικαστήριο δεχθεί, κατ' άρχήν, αυτή τήν επέκταση των δικαιολογητικών λόγων, ή προϋπόθεση της ύπάρξεως σχέσεως προς τήν κατανάλωση για τά προϊόντα πού περιλαμβάνονται στο σύνολο πού έμπορεύεται ή έπιχείρηση δέν δύναται πάντως να δικαιολογηθεί κατά τόν τρόπο αυτό, όπως ήδη ανέφερα. Έπομένως στην άπόφασή σας δέν πρέπει να λάβετε υπ' όψη αυτό τό σκέλος της έναλλακτικής λύσεως.

Μιά άλλη λύση είναι ίσως ό προσδιορισμός των δικαιολογητικών λόγων όχι, κυρίως, μέ άναφορά στο εθνικό δίκαιο αλλά κατά τό κοινοτικό δίκαιο. Νομίζω ότι ή λύση αυτή πρέπει να προτιμηθεί και σε ένα γενικότερο επίπεδο, προκειμένου να άποφευχθεί κάθε κατάχρηση των δικαιολογητικών λόγων πού δέχεται ή νομολογία σας. Δεδομένου ότι ή περί δώρων νομοθεσία κατατάσσεται, ιδίως στην έμπεριστατωμένη μελέτη συγκριτικού δικαίου του Ulmer και άλλων του 1968 («Les règles relatives à la concurrence déloyale en vigueur dans les États membres des communautés européennes», πρώτο μέρος, όλλανδική έκδοση, σ. 196 και έπ.) μεταξύ των περί άδεμίτου άνταγωνισμού κανόνων, ή ρύθμιση αυτή μπορεί να θεωρηθεί, άνεξαρτήτως των διαφόρων εθνικών χαρακτηρισμών των στόχων της, ότι καλύπτεται, κατ' άρχήν, κατά τό κοινοτικό δίκαιο, από τους δικαιολογητικούς λόγους πού έχει ήδη δεχθεί ή νομολογία σας, της διαφυλάξεως δηλαδή της έντιμότητας των έμπορικών συναλλαγών και της προστασίας των καταναλωτών. Πάντως, για τό συγκεκριμένο ερώτημα πού σας υπεβλήθη, δέν έπιλύει τό πρόβλημα πού προκύπτει από τό ότι, σύμφωνα μέ τόν κανόνα του εδλόγου χαρακτηριστός ό όποιος διατυπώνεται στην έκτη σκέψη της άποφάσεως Dassonville, όπως διευκρινίσθη στην μεταγενέστερη νομολογία σας, δέν άρκει μόνο ένας άντικειμενικός δικαιολογητικός λόγος όπως ό επίδικος έν προκειμένο. Τό συγκεκριμένο μέτρο πού έχει ως άποτέλεσμα ότι παρεμποδίζει τό έμπόριο πρέπει επί πλέον να είναι «εδλόγο» ή, για να έπαναλάβω τήν όρολογία της έκτης σκέψεως της άποφάσεως Cassis de Dijon, «άναγκαίο» για τήν επίτευξη του κατ' άρχήν δικαιολογημένου σκοπού πού έπιδιώκει. Σύμφωνα μέ τήν μεταγενέστερη νομολογία σας, προκειται, μεταξύ άλλων, για μία προϋπόθεση αναλογικότητας, σύμφωνα μέ τήν όποία τό παρεμποδιστικό επί του έμπορίου άποτέλεσμα δέν δύναται να υπερβεί τό άπολύτως άναγκαίο για τήν επίτευξη του κατ' άρχήν έπιτετατου σκοπού, καθώς και για τήν ύποχρέωση να θεωρείται ότι άρκει να τηρούνται τά μέτρα του κράτους εξαγωγής τά όποια πρέπει να θεωρούνται ως ισόδύναμα υπό τό φώς των έν λόγω

1 — Καίτοι ή άπόφαση στην ύπόθεση 7/61 (Έπιτροπή κατά Ήταλίας, Jurispr. 1961, σ. 671) δέχεται άπλάως ότι, έν άντιθέσει προς τό άρθρο 226, *το άρθρο 36 άναφέρεται (άποκλειστικά) σε περιπτώσεις μη οικονομικής φύσεως ή «ratio» της άποφάσεως αυτής, συνεπάγεται, κατά τήν γνώμη μου ότι, και στο πλαίσιο του «rule of reason» σε σχέση μέ τό άρθρο 30, μόνο οι έπιτακτικές περιστάσεις γενικού συμφέροντος και μη οικονομικής φύσεως δύναται να έχουν κάποια σημασία. Η εύρεία νομολογία σας, ή σχετική μέ τό «rule of reason», νομίζω ότι έπιδεικνύει τήν όρθότητα αυτού του συλλογισμού.*

σκοπών. Ἐν προκειμένω, ἡ πλήρωση τῆς προϋποθέσεως τῆς ἀναλογικότητος νομίζω ὅτι ἀποτελεῖ ἐμπόδιο, γιὰ τοὺς ἀνωτέρω ἀναφερομένους λόγους, ἔστω καὶ ἂν γίνῃ δεκτὴ αὐτὴ ἡ λύση, τὸ θέμα ὁμῶς τῆς συγκεκριμένης ἐφαρμογῆς τῆς ἀποφάσεώς σας πρέπει νὰ ἀφεθεῖ στὴν ἐκτίμηση τοῦ ἐθνικοῦ δικαστοῦ.

Ἐπομένως, τὸ συμπέρασμά μου εἶναι ὅτι καμμία ἀπὸ τὶς ἐναλλακτικὲς λύσεις πού ἀνέλυσα δὲν ἐπιτρέπει σαφὴ καταφατικὴ ἀπάντηση στὸ ἐρώτημα πού σᾶς ὑπεβλήθη καὶ ὅτι ἐπὶ πλέον, σὲ ὅλες τὶς λύσεις, πρέπει νὰ γίνῃ δεκτὴ ἡ δυνατότης δικαστικοῦ ἐλέγχου τῆς ἐπίδικης νομοθετικῆς διατάξεως ἐν σχέσει πρὸς τοὺς στόχους μιᾶς νομοθεσίας περὶ δώρων τοὺς ὁποίους κρίνετε ἐπιτρεπτοὺς, καὶ ἐν σχέσει πρὸς ἄλλα κριτήρια τῆς νομολογίας σας. Περαιτέρω, τὸ συμπέρασμά μου εἶναι ὅτι ἡ ἀπάντησή σας πρέπει νὰ θεμελιωθεῖ κατ' ἀρχὴν στὸ τρίτο σκέλος τῆς ἐναλλακτικῆς λύσεως μὲ τὴν ὁποία ἀσχολήθηκα.

4. Τελικὲς παρατηρήσεις καὶ συμπέρασμα

Ἡ ἀνάλυσή μου μὲ ὀδηγεῖ στὸ συμπέρασμα, ἀφ' ἑνός, ὅτι μιὰ νομοθεσία περὶ δώρων, ὅπως ἡ ἐν προκειμένω, εἶναι θεδαίως ἱκανὴ νὰ δημιουργήσῃ ἐμμεσα ἐμπόδια στὶς εἰσαγωγές, τὰ ὁποῖα καθιστοῦν, κατ' ἀρχὴν, κατὰ τὴν νομολογία σας, ἐφαρμοστέο τὸ ἄρθρο 30.

Ἀφ' ἑτέρου, καταλήγω στὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ προϋπόθεση τῆς σχέσεως πρὸς τὴν κατανώση, πού ἀποτελεῖ τὸ ἐπίκεντρο τοῦ

ἐρωτήματος τὸ ὁποῖο σᾶς ὑπεβλήθη, δὲν δύναται νὰ θεωρηθεῖ ὅτι δικαιολογεῖται καθ' ἑαυτὴ οὔτε βάσει τῶν δικαιολογητικῶν λόγων πού ἔχετε δεχθεῖ στὴν νομολογία σας, δηλαδὴ τὴν διαφύλαξη τῆς ἐντιμότητος τῶν ἐμπορικῶν συναλλαγῶν καὶ τὴν προστασία τῶν καταναλωτῶν οὔτε βάσει τῶν ἀντικειμενικῶν σκοπῶν τοῦ «Wet Beperking Cadeaustelsel» τοῦ 1977, ἔτσι ὥστε μοροῦμε νὰ ἀντιπαρέλθουμε τὸ θέμα ἂν ἡ ἀπαρίθμηση τῶν δικαιολογητικῶν λόγων ὅπως τὴν ἔχετε ἀναπτύξει μέχρι στιγμῆς, δύναται νὰ συμπληρωθεῖ μὲ τὸν ἀντικειμενικὸ σκοπὸ πού συνίσταται στὴν ἐξασφάλιση τῆς κανονικῆς διεξαγωγῆς τῶν οἰκονομικῶν συναλλαγῶν, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ ἓνα ἀπὸ τὰ θεμέλια τοῦ νόμου αὐτοῦ.

Περιορίζομαι νὰ προσθέσω στὶς τελικὲς αὐτὲς παρατηρήσεις ὅτι ἡ ἀπάντησή σας στὸ ὑποβληθέν ἐρώτημα δὲν δύναται θεδαίως νὰ ἀναφέρεται εἰδικῶς στὸν ὀλλανδικὸ νόμο καὶ πολὺ περισσότερο στὴν συγκεκριμένη περίπτωσι πού ὀδήγησε στὸ ἐρώτημα. Ἡ ἀπάντηση πρέπει νὰ διατυπωθεῖ κατὰ τρόπο ἀφηρημένο καὶ νὰ ἀποκλείει τὶς παραπομπές σὲ ὀρισμένα κράτη μέλη ἢ στὴν νομοθεσία τους, πού ἀναφέρονται στὸ ἐρώτημα. Αὐτὴ ἡ μέθοδος παρέχει, ἀφ' ἑνός, ἓνα ἐπὶ πλέον ἐπιχείρημα γιὰ νὰ υἱοθετηθεῖ ἡ ὁδὸς τοῦ ὀρισμοῦ τῶν δικαιολογητικῶν λόγων βάσει τοῦ κοινοτικοῦ δικαίου καὶ ὄχι βάσει τοῦ ἐθνικοῦ δικαίου. Ἀφ' ἑτέρου, αὐτὴ ἡ ἀφηρημένη διατύπωση ἐνισχύει τὴν ἀνάγκη νὰ ἀφεθεῖ στὸν ἐθνικὸ δικαστὴ κάποια ἐλευθερία κατὰ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς ἀπαντήσεώς σας στὴν συγκεκριμένη περίπτωσι.

Ἐν ὄψει τῶν ἀνωτέρω σκέψεων προτείνω νὰ ἀπαντήσετε στὸ ἐρώτημα πού σᾶς ὑπεβλήθη, ὡς ἑξῆς:

Ἐλλείπει σχετικῆς κοινοτικῆς κανονιστικῆς ρυθμίσεως, τὸ ἄρθρο 30 τῆς συνθήκης ΕΟΚ δὲν ἀντίκειται σὲ νόμιμους περιορισμοὺς τῶν ἐπιχειρήσεων-

δώρων, τούς οποίους τά κράτη μέλη εφαρμόζουν άδιακρίτως στά έθνικά και στά εισαγόμενα προϊόντα και οι όποιοι, όταν δέν έχουν εφαρμογή άλλες εξαιρέσεις τής κατ' άρχήν άπαγορεύσεως πού προβλέπεται στην συγκεκριμένη νομοθεσία, έξαρτούν τήν προσφορά δώρων, πού έχει ως σκοπό τήν προώθηση των πωλήσεων, από τήν προϋπόθεση τής ύπάρξεως σχέσεως προς τήν κατανάλωση μεταξύ του δώρου και του προϊόντος πού άποτελεί τήν βάση τής προσφορās, έφ' όσον ή εφαρμογή τής προϋποθέσεως αυτής δέν έχει ως άποτέλεσμα νά παρεμποδίζει τίς εισαγωγές περισσότερο του μέτρου πού είναι άναγκαίο για τήν επίτευξη είτε του σκοπού τής διαφυλάξεως τής έντιμότητας των έμπορικών συναλλαγών είτε τής προστασίας των καταναλωτών. Άλλοι ένδεχόμενοι στόχοι τής προϋποθέσεως αυτής δέν πρέπει σέ καμμία περίπτωση, μέ τήν επιφύλαξη τής δικαιολογήσεώς τους στό κοινοτικό δίκαιο, νά οδηγούν σέ έμπόδια των εισαγωγών πού δέν είναι άναγκαία έν όψει των σκοπών αυτών.